

УДК 330.837

Фігурка М.В.,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки,
менеджменту та маркетингу,
Івано-Франківський інститут менеджменту THEU

ФОРМУВАННЯ ТАРИФІВ НА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Стан житлово-комунального господарства України в умовах фінансово-економічної кризи потребує докорінних змін і реформувань як на національному, так і на регіональному рівні. Житлово-комунальне господарство України характеризується високим рівнем зношеності основних засобів та низьким рівнем рентабельності діяльності підприємств даної галузі, й це створює проблему щодо докорінного його реформування для забезпечення населення держави якісними послугами на належному рівні.

Місцеві бюджети на регіональному рівні виділяють незначні кошти на розвиток підприємств житлово-комунального господарства й це є недостатнім для забезпечення безперебійного надавання послуг підприємствами даної галузі для споживачів.

Важливою постає проблема модернізації підприємств житлово-комунального господарства, які на основі певних управлінських дій зі сторони держави та місцевих бюджетів мають сприяти суттєвому підвищенню ефективності та ритмічності діяльності підприємств даного сектору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В економічних джерелах та публікаціях є значна кількість наукових доробок щодо основних аспектів функціонування підприємств житлово-комунального господарства. Безліч питань, пов'язаних з формуванням галузі висвітлено в працях П. Бубенка, В.І. Тітяєва, О.В. Димченка [1], О.Ю. Амосова [2], В. Базилевич та Г. Філюк [3], В. Безлюбченка [5], С. Білої [6], В. Полуянова [7], О. Попадюк [8] та в публікаціях низки інших дослідників. Проте поза увагою дослідників залишаються питання щодо аналізу оцінки формування тарифів на житлово-комунальні послуги для населення України.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз та оцінка існуючих тарифів на основні види комунальних послуг, які пропонуються населенню в певних обласних центрах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан розвитку підприємств житлово-комунального господарства характеризується тим, що тарифи на різні види комунальних послуг формуються з урахуванням цін на газ та електроенергію, а також вони є диференційовані в залежності від областей України.

Органи місцевого самоврядування в областях України мають значний вплив на формування тарифів на комунальні послуги на місцевому рівні, що відповідно і створює диференціацію між містами обласного підпорядкування.

Важливим акцентом, котрий формує свідомість населення України, яке в останній період є досить вразливим і соціально незахищеним, є інформація про постійне підвищення цін в оплаті комунальних послуг й це часто спричиняє постійну обуреність населення, яке у своїй свідомості сприймає зростання тарифів критично та неоднозначно.

Отже, найбільш вагомим чинником, який є каталізатором зростання тарифів на комунальні послуги є: електроенергія, газопостачання та інші менш важливі складові, компоненти якого формують ціну на певний вид послуги.

Таким чином, ріст цін на послуги ЖКГ є результатом зростання цін на важливі категорії енергоносіїв, що в значній мірі формує ціну кінцевого виду продукту похідної послуги.

Не винятком є формування тарифів на послуги водопостачання та водовідведення в обласних центрах України. Відомо, що пересічний споживач завжди має бажання платити за надані йому послуги і одержувати найкращу продукцію. Разом з тим, кожен споживач хоче отримувати наданий йому продукт найкращої та бездоганної якості, що є ознакою того, що за продукт доведеться сплатити вищу ціну. Тому в в низці аналізованих нами областей тариф на вказані послуги більший від середнього по Україні, що пов'язано додатково понесеними витратами на модернізацію устаткування та обладнання у водоканалах.

Прикладом цього факту є м. Івано-Франківськ, де пройшла на якісному рівні заміна обладнання та повна модернізація очисних стоків і фільтрів, що відповідно і вплинуло на ціну тарифу даного виду послуги, яка становить 8,28 гривень за метр кубічний і якість наданої води для населення є одна з кращих в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Формування тарифів на послуги водопостачання та водовідведення для населення в деяких обласних центрах України

(станом на жовтень 2014 року)

Обласні центри України	Разом послуги водопостачання і водовідведення	Відсоток до середньо-українського значення	3 них					
			Водопостачання, грн/м ³	Питома вага тарифів на водопостачання у % до всіх послуг	Відсоток до середньо-українського значення	Водовідведення, грн/м ³	Питома вага тарифів на водопостачання у % до всіх послуг	Відсоток до середньо-українського значення
Середнє значення по Україні	8,13	x	4,18	51,4	X	3,94	48,5	X
Вінниця	2,87	35,3	1,66	57,8	39,7	1,21	42,2	30,7
Житомир	9,37	115,2	3,71	39,6	88,8	5,66	60,4	143,6
Івано-Франківськ	8,28	101,8	3,71	44,8	88,8	4,40	53,1	111,7
Луцьк	8,52	104,8	4,31	50,6	103,1	4,21	49,4	106,9
Миколаїв	9,88	121,5	5,50	55,7	131,6	4,38	44,3	111,2
Полтава	10,52	129,4	5,84	55,5	139,7	4,68	44,5	118,8
Рівне	10,52	129,4	5,94	56,5	142,1	4,58	43,5	116,2
Суми	5,01	61,6	2,66	53,1	63,6	2,35	46,9	59,4
Тернопіль	7,52	92,5	3,17	42,2	75,8	4,36	58,0	110,7
Хмельницький	7,93	97,5	3,84	48,4	91,9	4,09	51,6	103,8
Чернівці	8,99	110,6	5,59	62,2	133,8	3,40	37,8	86,3

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Високі тарифи в деяких областях України, які є більшими від середніх по Україні є свідченням про значні витрати фінансових ресурсів, що в багатьох випадках є цілком виправданими та доцільними.

В середньому по Україні тарифи на вказані види послуг коливаються на рівні 8,13 гривень за метр кубічний.

Тому цілком оправданими є вищі тарифи в низці областей від середнього значення по Україні (в Івано-Франківській області на 1,8% більші, у Волинській області на 4,8% більші, у Чернівецькій області на 10,6% більші, у Житомирській на 15,2% більші, у Миколаївській на 21,2% більші та у Полтавській та Рівненській областях відповідно на 29,4% більші тарифи на послуги водопостачання та водовідведення).

В процесі аналізу нами виявлено, що тільки в чотирьох обласних центрах України (м. Вінниця, м. Суми, м. Тернопіль, м. Хмельницький) даний показник менший за середньостатистичний показник по Україні.

Проте, варто сказати, що значне зuboжіння великої кількості населення у зв'язку з фінансовою кризою в Україні та відповідними інфляційними процесами створює проблему, що споживач не в змозі оплатити за користування комунальними послугами.

Разом з тим, низький рівень тарифів в зазначених нами областях, свідчить про майже повну відсутність амортизаційних відрахувань на об'єкти, які надають дані послуги. Це є свідченням про високий рівень зношеності об'єктів водопровідних мереж й це не дозволяє споживачам отримувати якісну продукцію у власні квартири.

Ремонт і відбудова зношених водопровідних мереж є запорукою якісних і своєчасно наданих послуг суб'єктам господарювання та населенню.

Тарифи на утримання будинків і споруд та прибудинкових територій з ліфтом є дуже контрастні і майже половина міст перевищують середнє значення по Україні (табл. 2).

Таблиця 2

Формування тарифів з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій по обласних центрах України

(станом на жовтень 2014 року)

Показник	Будинки:				Відхилення тарифів з утримання будинків і споруд з ліфтом до споруд без ліфта	
	з ліфтом, грн/м ²	відсоток до середньо-українського значення	без ліфта, грн/м ²	відсоток до середньо-українського значення	абсолютне	відносне
Середнє значення по Україні	1,67	x	1,38	x	+0,29	121,0
Середнє значення по областях						
Вінниця	2,77	165,9	2,09	151,4	+0,68	132,5
Житомир	2,10	125,7	2,01	145,7	+0,09	104,5
Івано-Франківськ	0,99	59,3	0,72	52,2	+0,27	137,5
Луцьк	2,04	122,2	1,58	114,5	+0,46	129,1
Миколаїв	1,79	107,2	0,96	69,6	+0,83	186,5
Полтава	0,95	56,9	0,66	47,8	+0,29	143,9
Рівне	2,05	122,8	1,61	116,7	+0,44	127,3
Суми	1,49	89,2	1,43	103,6	+0,06	104,2
Тернопіль	1,55	92,8	1,27	92,0	+0,28	122,0
Хмельницький	1,25	74,9	1,01	73,2	+0,24	123,8
Чернівці	1,39	83,2	1,10	79,7	+0,29	126,4

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Важливим аспектом щодо формування тарифів на послуги ліфтового господарства є те, що воно знаходиться у вкрай занедбаному стані. Це пояснюється тим, що акумулювання коштів є незначне і ремонт ліфтів в багатоквартирних будинках є потрібний, оскільки спричиняє безліч незручностей для мешканців багатоквартирних будинків.

Зважаючи на той факт, що споживачі послуг, які постійно користуються ліфтом добираючись до власних осель часто не відчують якісних і своєчасних змін у покращенні в обслуговуванні та в постійній, безперебійній та ритмічній роботі ліфтів вони і не намагаються своєчасно справляти кошти за користування даним видом послуги. Це в свою чергу спричиняє несвоєчасну сплату коштів за утримання прибудинкових територій, вартість яких входить у кошти на утримання та користування ліфтом.

Так, середнє значення по Україні на утримання будинків і споруд та прибудинкових територій становить 1,38 грн/м² без ліфта і відповідно 1,67 грн/м² з ліфтом.

Так, з таблиці 2 бачимо, що шість обласних центрів України мають дещо менші тарифи за оплату вказаних вище комунальних послуг, ніж їхнє середнє значення по Україні, а інших п'ять обласних центрів - вищі. Якщо зазначені вище комунальні послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій розглядати без використання ліфта, то їхнє середнє значення по Україні склало у жовтні 2014 року 1,38 гривень за один метр квадратний, а дещо нижчі тарифи спостерігаємо в шести областях, а в п'яти інших областях - вищі.

Аналізуючи тарифи по двох видах послуг, нами встановлено, що тарифи на будинки з ліфтом дещо перевищують обслуговування будинків без ліфта по Україні - більш як на 21% і вже по всіх областях має місце деяке зростання їх, проте найбільше воно в таких обласних центрах, як м.

Миколаїв та м. Полтава, і менш помітне в м. Житомирі і м. Суми, а всі інші обласні центри мають ці тарифи ще вищі.

Таким чином, аналізуючи існуючі тарифи в житлово-комунальному господарстві України на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій по окремих обласних центрах України, можемо зробити висновок, що більшість багатоквартирних будинків не користуються послугами житлово-експлуатаційних контор, які є вже віджилим елементом в сучасній системі житлово-комунального господарства держави. Разом з тим, на їхнє місце створюються нові утворення співвласників багатоквартирних будинків, які власними зусиллями і коштами економлять значні фінансові ресурси на оплаті за вищевказані комунальні послуги.

Тарифи на послуги теплопостачання в Україні займають значний відсоток у витратах на житлово-комунальні послуги (табл. 3).

Таблиця 3
Формування тарифів на послуги теплопостачання для населення України
(станом на жовтень 2014 року)

Обласні центри	Тариф на теплову енергію грн./Гкал	Відсоток до середньо-українського значення	Тариф на опалення грн./Гкал	Відсоток до середньо-українського значення	Тариф на гарячу воду грн./куб.м за умови підключення рукошувильника	Відсоток до середньоукраїнського значення	Тариф на теплову енергію грн./Гкал за відсутності рукошувильника	Відсоток до середньо-українського значення
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Середнє значення по Україні	347,20	X	8,41	X	25,49	X	23,76	X
Вінниця	243,83	70,2	6,25	74,3	22,91	89,9	21,16	89,1
Житомир	351,53	98,4	8,40	99,9	25,44	99,8	23,75	99,9
Івано-Франківський	231,19	66,6	5,69	67,7	25,41	99,7	23,64	99,5
Луцьк	399,89	115,2	9,62	114,4	26,42	103,6	24,61	103,6
Миколаїв	364,44	105,0	9,02	107,3	29,75	116,7	27,66	116,4
Полтава	394,07	113,5	8,83	105,0	28,15	110,4	26,43	111,2
Рівне	453,56	130,6	10,83	128,8	32,15	126,1	30,02	126,3
Суми	423,78	122,1	11,73	139,5	26,12	102,5	24,25	102,1
Тернопіль	332,41	95,7	8,12	96,6	21,86	85,8	20,34	85,6
Хмельницький	329,66	94,9	7,53	89,5	21,93	86,0	20,48	86,2
Чернівці	294,86	84,9	6,54	77,8	20,29	79,6	18,99	79,9

Джерело: складено автором на основі даних Державного комітету статистики України

Більшість населення, які живуть тривалий період в багатоквартирних будинках і не мають змоги, а також дозволів від місцевих органів влади на проведення індивідуального опалення у власних помешканнях змушені платити по високих тарифах за послуги теплопостачання, яке централізовано з місцевих котельень їм надається.

Важливим аспектом у розгляді проблеми формування тарифів на послуги теплопостачання в Україні є проблема значної втрати теплової енергії, оскільки більшість теплових мереж в Україні перебуває в аварійному стані.

Розглядаючи тарифи на послуги теплопостачання в Україні у розрізі аналізованих нами областей, бачимо, що тарифи на теплову енергію перевищують рівень середнього значення по Україні, а саме у Житомирській, Волинській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській та Сумській областях, а всі інші області України мають значно нижчий рівень тарифів або тільки наближаються до показника середнього по Україні.

Найнижчі показники на втрати теплової енергії в Івано-Франківській області, у якій рівень зносу теплової мережі більший 80%, а це свідчить, що амортизаційні відрахування на відтворення основних фондів уже не здійснюється в повній мірі.

Аналогічна ситуація спостерігається на інші різновиди тарифів послуг теплопостачання.

Висновки з проведеного дослідження. Резюмуючи і підводячи підсумок даного дослідження щодо формування тарифів на основні комунальні послуги, можемо відмітити, що важким і негативним наслідком є спад життєвого рівня населення - його добробуту, а саме людей пенсійного віку, які завжди своєчасно оплачують комунальні послуги. Це потребує від держави сформованого пакету низки законопроектів щодо надання адресної своєчасної допомоги для оплати комунальних послуг.

Разом з тим, населення працездатного віку також є не спроможне оплатити постійно зростаючі тарифи на комунальні послуги, оскільки майже не відбувається індексації заробітної плати в умовах сьогодення.

Дані вищезазначені негативні тенденції і відсутність розробленої і в практиці впровадженої соціальної політики для населення веде в майбутньому до його зубожіння.

Це вимагає від урядових структур розробки комплексної стратегії на національному і регіональному рівні щодо пошуку і використання альтернативних джерел енергії в Україні, які б були значно економічнішими у використанні для населення.

Бібліографічний список

1. Амортизація і відтворення основних фондів житлово-комунальних підприємств : монографія / [П.Т. Бубенко, В.І. Тітяєв, О.В. Димченко, О.М. Таряник та ін.]; за заг. ред. Бубенка П.Т. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 257 с.
2. Амосов О.Ю. Сучасні проблеми тарифної політики в житлово-комунальній сфері / О.Ю. Амосов // Коммунальное хозяйство городов. – К. : Техніка, 2009. – Вып. 87 – С. 208-212.
3. Бабак А. Державне регулювання ціноутворення і розвиток конкуренції у житлово-комунальній сфері / А. Бабак // Конкуренція: вісник Антимонопольного комітету країни. – 2011. – № 1(40). – С. 44-47; 2011. – № 2 (41). – С. 16-19.
4. Базилевич В.Д. Природні монополії : монографія / В.Д. Базилевич, Г.М. Филюк. – К. : Знання, 2006. – 367 с.
5. Безлюбченко В.В. Вдосконалення процесу надання субсидій / В.В. Безлюбченко // Зб. наук. праць "Економічні науки", Серія "Регіональна економіка", Луцький національний технічний університет. – 2008. – Вип. 5 (17), ч.1. – С. 28-35.
6. Біла С. Роль держави у реформуванні житлово-комунального господарства / С. Біла // Вісник Національної академії державного управління. – 2005. – № 2. – С. 150-158.
7. Полуянов В.П. Проблеми формування тарифної політики підприємств теплозабезпечення / В.П. Полуянов, С.Г. Куліков // Научные труды ДонНТУ. – 2008. – Вып. 35. – С. 229–238.
8. Попадюк О.І. Деякі аспекти стратегічного планування дебіторської заборгованості, реструктуризації житлово-комунального господарства / О.І. Попадюк // Економіка промисловості. – 2012. – № 1-2 (57-58). – С. 170-178.

References

1. Bubenko, P., Titiaiev, V., Dymchenko, O., Tarianyk, O. etc (2010), *Amortyzatsiia i vidtvorennia osnovnykh fondiv zhytlovo-komunalnykh pidpriemstv* [Depreciation of fixed assets and playback utility company], Kharkivska natsionalna akademiya miskoho hospodarstva, Kharkiv, Ukraine, 257 p.
2. Amosov, O.Yu. (2009), "Modern problems of tariff policy in housing and communal services", *Kommunalnoe khozyaystvo horodov*, iss. 87, pp. 208-212.
3. Babak, A. (2011), "State regulation of pricing and competition in the housing and utilities sector", *Konkurentsii: visnyk Antymonopolnoho komitetu krainy*, iss.40, vol.1, pp. 44-47.
4. Bazylevych, V.D., Fyliuk, H.M. (2006), *Pryodni monopolii* [Natural monopolies], Kyiv, Znannia, Ukraine, 367 p.
5. Bezlyubchenko, V.V. (2008), "Improving the delivery of subsidies", *Zbirnyk naukovykh prats Luts'koho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, iss.17, no.5, pp. 28-35.
6. Bila, S. (2008), "The role of government in reforming housing and communal", *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia*, no. 2, pp. 150-158.
7. Poluianov, V.P., Kulikov, S.H. (2008), "Problems formation rate policy enterprise supplies", *Naukovi pratsi Donetskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, iss. 35, pp. 229–238.
8. Popadiuk, O.I. (2012), "Some aspects of strategic planning receivables restructuring of housing and communal", *Ekonomika promyslovosti*, no. 1-2, vol. 57-58, pp. 170-178.

Фігурка М.В. ФОРМУВАННЯ ТАРИФІВ НА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Мета. Метою статті є аналіз та оцінка існуючих тарифів на основні види комунальних послуг, які пропонуються населенню в певних обласних центрах України.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною базою даного дослідження є наукові праці вчених-економістів в Україні щодо питань розвитку житлово-комунального господарства України. В процесі дослідження використовувалися такі методи: бібліографічний (при вивченні тенденцій формування і зміни тарифів на послуги ЖКГ), системного аналізу (при дослідженні аналізу тарифів на основні види послуг ЖКГ в Україні).

Результати. Визначено основні тенденції формування тарифів на комунальні послуги. Обґрунтовано причини зростання тарифів на житлово-комунальні послуги в Україні. Прогнозовано, що занадто низькі тарифи на комунальні послуги сприятимуть певним негативним наслідкам в житлово-комунальному господарстві, зокрема

саме високому рівневі зношеності теплових та водопровідних мереж, а також ліфтів в багатоквартирних будинках у великих містах та обласних центрах України.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у виробленні концептуального підходу щодо аналізу тенденцій формування тарифів на житлово-комунальні послуги в обласних центрах України.

Практична значущість. Отримані результати дослідження є підґрунтям для вирішення практичних проблем щодо вдосконалення формування тарифів на основні види комунальних послуг в житлово-комунальному господарстві України.

Ключові слова: тарифи на послуги ЖКГ, житлово-комунальне господарство України, комунальні послуги.

Fihurka M.V. FORMATION OF TARIFFS FOR HOUSING SERVICES FOR THE POPULATION UKRAINE

Purpose. The purpose of the article is the analysis and evaluates existing tariffs for basic utility services offered to the public in certain regional centers of Ukraine.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of the study is the scientific work of economists in Ukraine on issues of housing and communal services of Ukraine. The study used the following methods: monographic (trends in the study of the formation and changes in utility tariffs), systems analysis (analysis in the study of tariffs for basic housing services in Ukraine).

Findings. The main trends of formation of utility tariffs were defined. Reasonably increase tariffs for housing and communal services in Ukraine. Analyzes that are too low utility rates will contribute some negative effects in housing, in particular is a high level of wear heat and water supply, and elevators in apartment buildings in major cities and regional centers of Ukraine.

Originality. Scientific novelty of the results of the study is to determine in the development of a conceptual approach to the analysis of trends in the formation of tariffs for housing services in regional centers of Ukraine.

Practical value. The result of research is the foundation for solving practical problems to improve tariffs for basic public services in housing Ukraine.

Key words: increase tariffs for housing and communal services, housing and communal services Ukraine, utilities

Фигурка М.В. ФОРМИРОВАНИЕ ТАРИФОВ НА ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНЫЕ УСЛУГИ ДЛЯ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

Цель. Целью статьи является анализ и оценка существующих тарифов на основные виды коммунальных услуг, предлагаемых населению в определенных областных центрах Украины.

Методика исследования. Теоретико-методологической базой данного исследования являются научные труды ученых-экономистов в Украине по вопросам развития жилищно-коммунального хозяйства Украины. В процессе исследования использовались следующие методы: монографический (при изучении тенденций формирования и изменения тарифов на услуги ЖКХ), системного анализа (при исследовании анализа тарифов на основные виды услуг ЖКХ в Украине).

Результаты. Определены основные тенденции формирования тарифов на коммунальные услуги. Обоснованно причины роста тарифов на жилищно-коммунальные услуги в Украине. Проанализировано, что слишком низкие тарифы на коммунальные услуги будут способствовать определенным негативным последствиям в жилищно-коммунальном хозяйстве, в частности именно высокому уровню изношенности тепловых и водопроводных сетей, а также лифтов в многоквартирных домах в крупных городах и областных центрах Украины.

Научная новизна исследования заключается в выработке концептуального подхода к анализу тенденций формирования тарифов на жилищно-коммунальные услуги в областных центрах Украины.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования являются основой для решения практических проблем по совершенствованию формирования тарифов на основные виды коммунальных услуг в жилищно-коммунальном хозяйстве Украины.

Ключевые слова: тарифы на услуги ЖКХ, жилищно-коммунальное хозяйство Украины, коммунальные услуги.